

Akhisar Büyükşehir İlçesinin İdari Coğrafya Analizi

Zeki KODAY (*)

Ferdi AKBAŞ (**)

Günay KAYA (***)

*Öz:*Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümünde yer alan Akhisar, idari bakımdan bağlı bulunduğu Manisa ilinin en büyük ilçesi olup, il merkezinin kuzeydoğusunda yer almaktadır. İlçe kuzeyde Balıkesir, batıda İzmir, doğuda Uşak illeri ile çevrilidir. Araştırma sahamızı oluşturan Akhisar ilçesi idari bakımdan Manisa iline bağlı olup, ilçe merkezi Manisa il merkezine 48 km uzaklıkta yer almaktadır. Akhisar ilçesine bağlı 95 kırsal mahalle (eski adıyla köy ve belde) ile 14 kentsel mahallesi bulunmaktadır. 1707 km² yüz ölçüme sahip olan Akhisar'ın 2015 yılı nüfusu 164.557 kişidir. İlçe merkezi, il merkezine yakın olmasının avantajlarını oldukça iyi kullanmış ve ilçe bugünkü konumu itibariyle gelişmiş ilçeler içerisinde yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akhisar, idari coğrafya, kırsal mahalle

The Administrative Geography Analysis of Metropolitan County Akhisar

Abstract: Akhisar, which is located in the Aegean Region's main Aegean section, is the largest county of Manisa province to which it is affiliated in administrative terms, and is located in the north-east of the province. The county is surrounded by Balıkesir in the north, İzmir in the south and west, and Uşak in the east. The Akhisar County, which constitutes our research area, is affiliated to the Manisa province in administrative terms, and the county center is located 48 km from the center of Manisa province. There are 95 rural neighborhoods (formerly called villages and towns) and 14 central neighborhoods which are affiliated to Akhisar County. Akhisar whose the 2015 year of population is 164,557 people, has a surface area of 1707 km². The county center has used the advantages of its proximity to the provincial center quite well and the county is one of the developed counties according to its present position.

Keywords: Akhisar, administrative geography, rural neighborhood.

Makale Geliş Tarihi: 13.11.2016

Makale Kabul Tarihi: 18.05.2017

*) Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya ABD., (e-posta: zkoday@atauni.edu.tr)

**) Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Bölgesel Coğrafya ABD., (e-posta: ferdi.akbas@atauni.edu.tr).

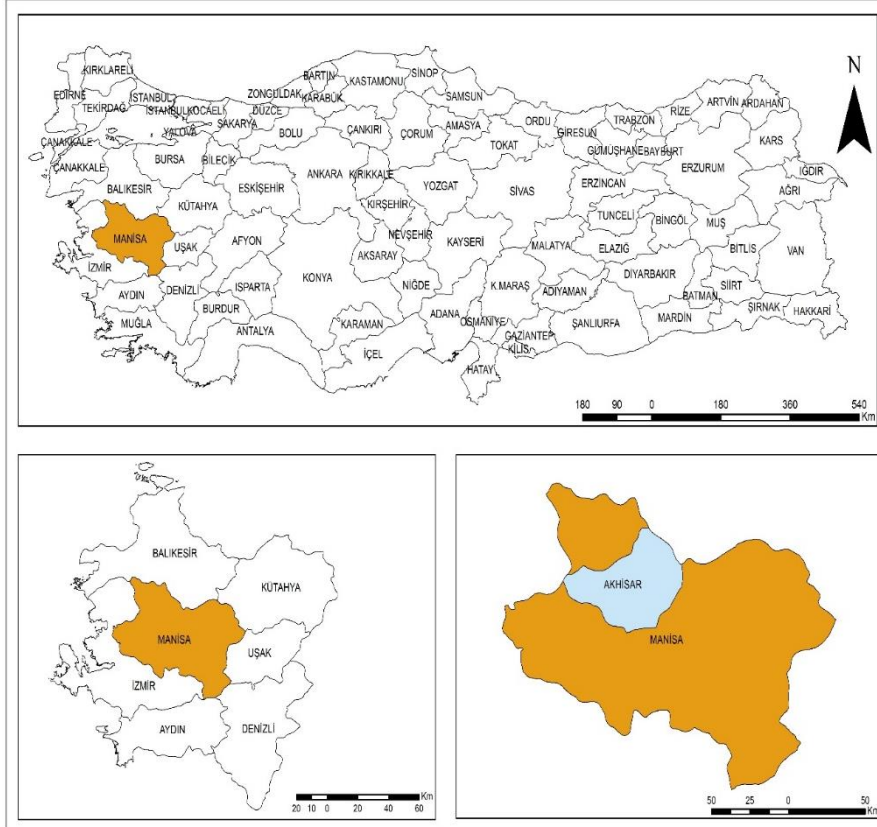
***) Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Bölgesel Coğrafya ABD., (e-posta: gkaya@atauni.edu.tr)

I. Giriş

Akhisar ilçesi, Manisa iline bağlı ilçeler arasında en büyük yüz ölçüme sahip ilçe konumunda yer almaktadır. İlçeye bağlı bulunan kırsal mahallelerden bazıları il merkezine 100 km'den fazla uzaklıkta yer almaktadır. Bu durum birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir.

II. Akhisar Büyükşehir İlçesinin Genel Coğrafi Özellikleri

Araştırmanın konusunu oluşturan Akhisar Büyükşehir ilçesi Ege Bölgesi'nin Asıl Ege Bölümü sınırları içerisinde yer almaktadır. İdari bakımdan Manisa İlinin yönetim sınırları dâhilinde olup, ilçe idari alanı içerisinde 1 ilçe merkezi, 95 kırsal mahalle bulunmaktadır.

Harita 1. Akhisar İlçesi'nin Lokasyon Haritası

Ege Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan Akhisar ilçesi, Orta Gediz Havzası içerisinde bulunmaktadır. İlçe tektonik depresyon alanı olan ve kendi adını taşıyan Akhisar Ovası

üzerinde kurulmuştur (Karakuyu, Sarıusta, Yalçın, 2012: 21). Sahanın sınırları belirlenirken idari faktör esas alınmıştır. Buna göre; güneyde Manisa Gölü, güneybatıda Saruhanlı, batıda İzmir Aliağa ilçesi, kuzeyde Balıkesir ili idari sınırları içerisinde kalan Sındırgı, kuzeybatıda Kırkağaç ve Soma, doğuda Gördes ilçeleri ile komşudur (Harita 1).

Araştırma sahası, kuzeyinde Kırkağaç Ovası, doğusunda çok parçalı Gördes platolarının batı uzantıları, güneyinde ise Marmara Gölü havzası, Çal Dağı ve Manisa Ovası, batısında ise Yuntdağı volkanik kütesinin doğuya doğru uzantısını teşkil eden dağ ve platolarla komşudur. Bütün bu sınırlar havza tabanını çevreleyen yüksek kesimler üzerindeki doruk hatları ile su bölümü hatlarının yer yer ona yaklaşması, yer yer de ondan uzaklaşması nedeniyle çok girintili-çukurlu bir özelliğe sahiptir (Hoşgören, 1983: 2-3). Yüzölçümü 1707 km² olan araştırma sahası idari bakımdan bağlı olduğu Manisa ilinin en büyük araziye sahip olan ilçesidir. Aynı zamanda nüfus bakımından Şehzadeler ve Yunussemre metropol ilçelerinden sonra en fazla nüfusa sahip olan ilçedir (Tablo 1).

Akhisar ilçesi iklim koşulları bakımından Akdeniz İklim Tipinin özelliklerini yansıtmaktadır. Ancak gerek kıyıda biraz içeride yer almasından gerekse kuzeyindeki yüksek alanların etkisinden dolayı Akdeniz iklim tipinden bazı farklılıklar göstermektedir. Bunun yanında ilçe genelinde hem alanın geniş olmasından hem de yükselti farklarından kaynaklanan, alanları geniş olmayan iklim adaları bulunmaktadır (Karakuyu, Sarıusta, Yalçın, 2012: 42). Yükselti faktörünün etkin bir rol oynadığı sahada, yıllık ortalama sıcaklıklar 16,2 0C ve yıllık yağış miktarı 575,5 mm olarak belirlenmiştir.

Araştırma sahasının bugünkü rölyef özelliklerini kazanmasında akarsular önemli bir role sahiptir. Suları, Kumçayı vasıtasıyla Gediz'e dolayısıyla Ege Denizi'ne boşaltılan inceleme sahasında büyüklü küçüklü çok sayıda akarsu bulunmaktadır. Bu akarsuların nispeten en önemlileri, Kumçayı, Gördük Çayı başta olmak üzere, Gökçay, Delice Çay, Kale dere ve Ilıcak Çayıdır (Hoşgören, 1983: 63). Akhisar'ın bitki örtüsü ana hatlarıyla iklim şartlarının etkisi altında şekillenmiştir (Arınç, 2011: 208). Akdeniz iklim özelliklerinin etkin olduğu sahada, bitki örtüsü de buna uygun olarak gelişme göstermiştir. Doğal vejetasyonun bozulmadığı sahada, başta kızılçam, yükseklerle doğru da karaçamlardan oluşan orman topluluklarına rastlanmaktadır. Akdeniz ikliminin karakteristiği olan maki vejetasyonu da alüvyal ovalar ile yamaçlar arasında uzanan ormanlar arasında yayılış göstermektedir (Temuçin, 1991: 3).

İlçe arazisindeki toprak örtüsünün oluşmasında iklim ve topografya gibi fiziki coğrafya faktörleri etkili olmuştur. Akhisar İlçesi'nde zonal, azonal ve intrazonal toprak grupları yayılış göstermektedir. İlçede en geniş yayılış alanına sahip topraklar, Kırmızı Akdeniz toprakları ile alüvyal topraklardır (Hoşgören, 1983: 4). Akdeniz ikliminin hâkim olması yörede kırmızı Akdeniz topraklarının geniş bir yayılışa sahip olmasını sağlamıştır. Maki örtüsü altında gelişme gösteren bu toprakların yayılış alanları; metamorfik gnayslar, diyaklazlı kalkerler ve kısmen de Neojen depoları üzerindedir (Arınç, 2011: 206).

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, Akhisar ilçesinin nüfusu, 2015 yılında 164.557 kişidir. Bu nüfusun yaklaşık % 30'u (46.998 kişi) kırsal mahallelerde % 70'i (117.559 kişi) ise şehirde yaşamaktadır. Akhisar ilçesinin nüfus yoğunluğu km²'ye 96 kişi ile bağlı olduğu Manisa ilinden (km²'ye 105 kişi) daha düşüktür.

Akhisar ekonomisinin temelini tarım, hayvancılık, tarıma ve hammaddeye dayalı sanayi ile ticaret oluşturmaktadır. Fiziki ve beşeri coğrafya faktörleri, ilçedeki ekonomik faaliyetlerin oluşması ve gelişmesinde etkin bir rol oynamıştır. Akhisar ilçesinin topraklarının % 47'si tarım arazi olarak kullanılırken, % 40'ı orman alanı, % 10'u yerleşim alanı ve % 3'ü de çayır ve mera alanı olarak değerlendirilmektedir. İlçe, genel itibarıyla ova üzerinde yer aldığı için tarım alanlarının oranı fazla olmakla birlikte bu tarım alanlarından elde edilen verim de oldukça yüksektir (Karakuyu, Sarıusta, Yalçın, 2012: 184).

Araştırma sahası 2015 yılı verilerine göre; Manisa ilinin en fazla tarım arazisine sahip ilçesi konumunda yer almaktadır. İlçenin toplam tarım arazisinin % 42'lik kısmında sulu tarım yapılmakta olup, zeytin, tütün, incir, buğday, mısır, domates, biber, pamuk ve kavun tarımı yapılmaktadır (Akhisar Kaymakamlığı, <http://www.akhisar.gov.tr/>, Manisa İl Tarım Müdürlüğü, <http://manisa.tarim.gov.tr/> verileri, 2015). İlçede yapılan hayvancılık faaliyetlerinin oldukça önemli bir kısmını kümes hayvancılığı oluşturmaktadır. Öyle ki Akhisar, Manisa ilinde beslenen tavukların yaklaşık % 20'sini yetiştirmektedir. İlçede kümes hayvancılığının yanı sıra az sayıda da olsa büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Büyük ve küçükbaş hayvanlarının sayıca az olmasının en önemli nedenini ilçedeki çayır ve mera alanlarının az olmasından kaynaklanmaktadır. Araştırma sahası ticaret açısından oldukça iyi konumda yer almaktadır. İlçenin, İzmir-İstanbul karayolu ile birlikte İzmir-Ankara-Bandırma demiryolu güzergâhı üzerinde bulunması ilçenin ticari fonksiyonlarının gelişmesini sağlamıştır. Araştırma sahasındaki sanayi faaliyetleri özel sektörün girişimleriyle ortaya çıkmıştır. İlçede Keskinöğlü Tavuk ve Graniser Granit Seramik dışında daha çok küçük ve orta ölçekli sanayi tesisleri faaliyet göstermektedir (Karakuyu, Sarıusta, Yalçın, 2012: 184, 2015 yılına ait Akhisar Valiliği ve Akhisar İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.).

Akhisar ilçesi konum itibarıyla önemli bir noktada bulunmaktadır. Araştırma sahası geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde de gelişmiş bir ticaret merkezi olma özelliğini sürdürmektedir. Akhisar ilçesinin bu duruma gelmesinde etkisi en çok hissedilen faktör kuşkusuz İzmir – İstanbul karayolu ile İzmir – Bandırma demiryolu ağlarıdır. Bu ana güzergâhlar üzerinde kurulmuş ve gelişmesini de bunların etrafında sürdüren ilçenin konumu, iklimi, verimli tarım alanların varlığı ilçenin gelişmesini sağlayan diğer faktörlerdir. Aldığı göçler sosyo-kültürel yapıdaki çeşitliliği artırırken aynı zamanda yeni iş alanlarının oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Akhisar'daki sanayi tesisleri daha çok küçük ve orta ölçekli olup bunların büyük bir bölümü özel sektörün işbirliğiyle kurulmuştur. Bu sanayi kuruluşları İzmir – İstanbul karayolu çevresinde yoğunlaşmıştır (Karakuyu, Sarıusta, Yalçın, 2012: 186).

III. Akhisar İlçesinin Genel İdari Coğrafya Özellikleri

Manisa ili, 13.096 km² yüzölçümü ile ülkemizdeki 81 il arasında 17., nüfus miktarı bakımından ise 14. sırada yer almaktadır. Böyle bir durumda Türkiye yüzölçümünün % 1.6'sına nüfus miktarı bakımından ise % 2.2'sine sahip olup ülkemizin en büyük illerinden birini oluşturmaktadır. İlin en büyük yüz ölçüme sahip ilçesini 1707 km² ile Akhisar ilçesi oluştururken, Köprübaşı 294 km² ile en küçük ilçesi durumundadır (Tablo 1).

Manisa ilinde Akhisar yüz ölçüm bakımından Köprübaşı'nın yaklaşık 6 katı büyüklüğe sahiptir. Bu durum; ilin idari bölümlenmesi yapılırken ilçeler arasında yüz ölçüm bakımından büyük farklar oluştuğunu göstermektedir. Manisa ili engebesi az olan bir topografik yüzeyde bulunmaktadır. İlçeler arasında bu denli fazla yüz ölçüm farklarının bulunması idari bölümlenmenin ideal bir bölümlenme olmadığını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Tablo 1. Manisa İli Yüz ölçüm ve Nüfusunun ilçelere göre dağılımı.

	İlçeler	Yüzölçümü (km ²)	%'si	Nüfus	Nüfus Yoğunluğu km ² / kişi
1	Yunus Emre	823	6,2	211.673	257
2	Şehzadeler	402	3,1	168.695	419
3	Ahmetli	298	2,3	16.460	55
4	Akhisar	1707	13,1	164.557	96
5	Alaşehir	1015	7,8	100.254	99
6	Demirci	1453	11	42.278	29
7	Gölmarmara	275	2,1	15.224	55
8	Gördes	948	7,2	29.044	30
9	Kırkağaç	549	4,2	43.274	79
10	Köprübaşı	294	2,2	13.586	46
11	Kula	917	7	45.357	49
12	Salihli	1220	9,4	158.568	130
13	Sarıgöl	352	2,7	35.966	102
14	Saruhanlı	839	6,4	53.692	64
15	Selendi	701	5,4	20.976	30
16	Soma	830	6,3	107.075	129
17	Turgutlu	473	3,6	153.687	325
	Toplam	13096	100	1.380.366	105

Kaynak: Tük ve Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri (2000)*yüzölçümlere göller dâhildir.

2015 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre Manisa ilinin toplam nüfusu 1.380.366 kişidir. Yunus Emre (211673), Şehzadeler (168695) Akhisar (164.557), Salihli (158.568), Turgutlu (153.687) ilin en yoğun nüfuslu ilçeleri iken, Köprübaşı (13.586), Sarıgöl (35.966) en az nüfusa sahip ilçeleri oluşturmaktadır. Akhisar ilçesi 2010 nüfus verilerine göre 102167 kişilik nüfusuyla Ege Bölgesinin nüfusu 30000'i aşan 30 şehirden birini oluşturmaktadır (Arınç, 2014: 56-57).

Manisa ilinin 2015 nüfus yoğunluğu km^2 ' ye 105 kişidir. İlçelere göre nüfus yoğunluğu bakımından Şehzadeler 419 kişi, Turgutlu 325 kişi ile ülkemiz ortalamasının üzerinde bir değere sahip olup, ilin en yoğun nüfusa sahip ilçelerini oluşturmaktadırlar. Şehzadeler ve Turgutlu'yu 257 kişi ile Yunus Emre, 130 kişi ile Salihli ve 129 kişi ile Soma izlemektedir. Akhisar ilçesinde ise km^2 'ye 96 kişi düşmekte olup, nüfus yoğunluğu bakımından 6. sırada yer almaktadır. Demirci 29 kişi ile en az nüfus yoğunluğuna sahip ilçe olup, bunu Selendi (30), Köprübaşı (46), Kula (49) ilçeleri takip etmektedir.

2015 adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre; Akhisar ilçe merkezi nüfusu 115.089, kırsal mahalle nüfusu 49468 kişi olup ilçe toplam nüfusu 164.557'dir. Akhisar ilçe nüfusunun yerleşim birimlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Akhisar İlçesine Bağlı Mahallelerin İl ve İlçe Merkezine Uzaklıkları ve Nüfus Miktarları

Mahallenin Adı	İl Merkezine Uzaklığı (Km)	İlçe Merkezine Uzaklığı (Km)	Nüfusu
Akçaalan	75	23	199
Akçeşme	67	15	192
Akkocalı	87	37	431
Arabacıbozköy	37	35	1049
Aşağıdolma	82	30	213
Başlamış	72	20	271
Bekirler	57	5	201
Boyalılar	68	16	85
Büknüş	82	30	350
Bünyani Osmaniye	64	12	357
Çamönü	59	7	1376
Çanakçı	76	24	435
Çıtak	102	50	273
Çobanhasan	66	14	451
Çoruk	64	12	95
Dayıoğlu	57	5	205
Dereköy	70	18	950
Dingiller	65	11	162
Doğankaya	79	27	437
Doğuca	49	9	166
Dolmadeğirmen	75	23	593
Durasıl	64	12	441
Erdelli	72	20	363
Eroğlu	59	7	191
Evkafeke	80	28	74
Göcek	85	33	328
Gökçeahmet	61	9	1016
Gökçeler	88	36	199
Hacıbrahimler	82	30	91

Hacıosmanlar	69	17	390
Hamidiye	62	10	117
Hamitköy	92	40	402
Hanpaşa	107	55	980
Harmandalı	64	12	247
Hasköy	58	6	368
İsaca	86	34	475
İşikköy	57	27	518
Kadıdağı	62	10	40
Kapaklı	42	10	812
Karabörklü	60	8	836
Karaköy	67	15	235
Karayağcı	78	26	225
Kavakalan	71	19	170
Kayganlı	82	30	274
Kızlaralam	60	8	52
Kobaşdere	89	37	352
Kobaşkıran	67	13	107
Kocakağan	92	40	843
Kömürcü	97	45	666
Kulaksızlar	92	40	185
Kurtulmuş	78	26	258
Moralılar	59	7	161
Musaca	69	17	70
Musalar	69	17	154
Muştullar	72	20	271
Pekmezci	87	35	193
Pınarcık	62	10	297
Rahmiye	56	13	82
Sabancılar	85	33	220
Sağrakçı	87	35	288
Sakarkaya	54	12	519
Sarıçalı	54	12	564
Sarılar	79	27	282
Sarnıçköy	81	29	268
Sazoba	68	16	764
Seğirdim	62	10	346
Şehitler	64	12	1393
Selçikli	70	18	255
Selvili	67	15	116
Sindelli	76	24	422
Sırtköy	82	30	51
Söğütlü	92	40	234
Süleyman	79	27	352
Sünnetçiler	64	12	103
Taşçılar	69	17	57

Topluca	66	14	162
Tütenli	74	22	663
Üçavlu	73	21	208
Ulupınar	67	15	368
Yatağan	69	17	297
Yayakırdık	82	30	576
Yaykın	82	30	359
Yeğenoba	97	45	322
Yenice	65	13	588
Yenidoğan	55	3	197
Zeytinlibağ	74	22	91

Kaynak: Tüik ve Akhisar Kaymakamlığı Verilerinden Hazırlanmıştır.

Araştırma sahasını oluşturan Akhisar ilçesinin idari coğrafya özelliklerini ayrıntılı olarak açıklayabilmek için, idari birimlerin köy idari alanları ve kentsel idari alanlar şeklinde incelenmesi uygun görülmüştür. Akhisar ilçesinde 1 ilçe merkezi, 95 kırsal mahalle bulunmaktadır.

A. Kırsal Mahalleler

Türkiye'deki kırsal yerleşmeler fonksiyonel özellikleri ile insanların kalma/barınma (ikamet) süreleri dikkate alınarak kırsal yerleşmeler ve kentsel yerleşmeler olmak üzere iki ana grupta toplanmaktadır. Bunlardan kırsal yerleşmeler doğal ortamla iç içe olan fonksiyonel açıdan gelişmemiş yalın özellikli küçük yerleşmeleri temsil etmektedir (Özçağlar, 2015: 119).

Nüfus miktarına bakılmaksızın bir ortak yaşam tarzının hüküm sürdüğü kasaba niteliği kazanmamış sürekli ikamet edilen kırsal yerleşmelere köy adı verilmektedir. Bir köy yerleşmesi, yerleşilen arazi (jeomorfolojik birim) ile köy evlerinin ve diğer binaların (okul, cami, sağlık ocağı, köy odası, bakkal, kahvehane vb.) sentezinden oluşmaktadır. Köy yerleşmelerinde kişilere ait çok sayıdaki konut bir araya gelerek köyü meydana getirmektedir (Özçağlar, 2011: 44).

18.03.1924 tarih ve 442 sayılı köy kanunu ile 03.04.1930 tarih ve 1580 sayılı eski Belediye Kanunu'nda nüfus miktarı için 2000 rakamı sınır kabul edildiğinden, eskiden yapılan köy tanımlarında "nüfusu 2000'den az olan yurtlara köy denir" şeklinde yuvarlak ifade kullanılmıştır. 24 Aralık 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5272 sayılı yeni Belediye Kanununun 4. maddesine göre bundan böyle nüfusu 5000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilecektir. Bir yerleşim alanında belediye kurulması için 5000 nüfusun üzerinde çıkılması koşulu getirildiğine göre, köy tanımında kullanılan 2000 rakamı yerine 5000 rakamının genel anlamda ortalama sınır kabul edilmesi zorunluluğu belirmiştir. Ülkemizde nüfusu 5000 aştığı halde belediye teşkilatı kurulmayan çok sayıda köyün bulunduğu bilinmesi ve bu bağlamda tek başına nüfus

miktarının esas olarak köy tanımı yapılmaması doğru bir öneri olacağını belirtmiştir (Özçağlar, 2005: 6)*

6360 sayılı kanunla birlikte ülkemizde büyükşehir belediyelerin sayısı artmış, hizmet alanları genişlemiş, köy ve beldelerin statüsü değişerek bağlı buldukları ilçenin birer mahallesi haline dönüşmüşlerdir. Mevcut düzenlemenin etkilerini yaşamsal anlamda hemen görmek mümkün değildir. Gerçekte yasadan önce köy yasadan sonra mahalle olan yerleşmelerin fonksiyonları değişmeyip mevcut olan faaliyetler aynen devam etmektedir. Değişen ise köy idari alanlarının kentsel idari alanlarına dönüşmesi ve köy nüfusu olarak geçen nüfusun kentsel nüfusa dâhil olmasıdır (Koday&Erhan, 2015: 429-446).

6360 sayılı kanunda yapılan değişikliklerle köyler ve beldeler mahalleye dönüştürülmüştür. Ancak coğrafi bakımdan yerleşme yine köy yerleşmesi ve kırsal yerleşme olduğu unutulmamalıdır. Çünkü idari taksimattaki değişiklik yerleşmenin fonksiyonlarını etkilememiştir. Ege Bölgesi'nin topografik yapısından kaynaklanan bir durum olarak, yerleşmelerin toplu bir doku kazanması yönetim birliğinin sağlanmasını kolaylaştırmıştır. Bu sebeple bir köy alanı içerisinde bir ya da birden fazla yerleşme bulunmaktadır. Bu nedenle araştırma sahasının kırsal mahalleler (eski adı ile köy) genel olarak değerlendirildiğinde, genellikle mahalleli kırsal yerleşmelerin ağırlık kazandığı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra nadir de olsa tek yerleşmeli kırsal mahallelerden de bahsetmek mümkündür.

Akhisar ilçesinde 95 kırsal yerleşme mevcut olup 2015 yılı itibariyle bunların toplam nüfusu 31039 kişidir. Bir kırsal idari alan içerisinde tek bir yerleşmenin mevcut olabileceği gibi birkaç daimi ve dönemlik yerleşmelerde bulunabilmektedir. Yörenin topoğrafik şartları yanında, yörenin bitki örtüsü özellikleri de kırsal ünitelerin çok yerleşmeli mahalle karakteri kazanmasında etkili olmuştur (Koday, 2000:111). Akhisar ilçesi düz bir arazi yapısına sahip olduğundan dolayı yerleşmeler Ege Bölgesi'nin tipik özelliğini sergilemektedir. Kırsal yerleşmeler genel itibariyle toplu bir yapıya sahip olup birkaç mahalleden oluşmaktadır. Mahallerin arasındaki uzaklık bazen birkaç yüz metre iken bazen de birkaç km'yi bulmaktadır.

⁴ Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. 12.11.2012 tarihli 6360 sayılı kanun ile büyükşehir belediyesi ve 26 ilçe kurulması kararlaştırılmış ve mevcut büyükşehir belediyelerinin sınırları yeniden belirlenmiştir. Kanunun 1. maddesinin 1. ve 2. fıkrasına göre; Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Ayrıca daha önce İstanbul ve Kocaeli illeri için geçerli olan büyükşehir belediyelerinin hizmet alanlarının il mülki sınırı kabul edilmesi hükmü diğer 14 büyükşehir belediyesi için de geçerli kılınmıştır. Kanun gereğince; Ankara, Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya, ve Samsun büyükşehir belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarıdır. 14.03.2013 tarih ve 6447 sayılı kanunla, 13 büyükşehir belediyesi, ve 26 ilçe kurulması ibaresi, 750 bin nüfus kriterini sağlayan Ordu ilinin de eklenmesiyle 14 büyükşehir belediyesi ve 27 ilçe olarak değiştirilmiş ve böylece Türkiye'de büyükşehir belediye sayısı toplam 30'a yükselmiştir (Koday, Z., Erhan, K, 2015: 429-446).

Kırsal alanlar sadece yerleşmenin bulunduğu alanı değil mahalle sınırları içerisinde kalan çayırları, merası, ormanı, tarım alanı gibi çeşitli ekonomik faaliyet alanlarını da içermekte olup köy muhtarı ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen ve bir ilçeye bağlı en küçük idari üniteyi oluşturmaktadır (Koday, Erhan, 2010: 7).

Akhisar ilçesinde 95 kırsal mahalle bulunmaktadır. Bunların ilçe merkezine olan uzaklıkları 5-55 km arasında değişmektedir. İlçe merkezine en yakın kırsal mahalle yerleşmeleri Yenidoğan (3 km), Bekirler (5 km), Dayıoğlu (5 km), Çamönü (7 km), Moralılar (7 km), Eroğlu (7 km), Karabörklü (8 km) dur. İlçe merkezine en uzak kırsal mahalleler ise Hanpaşa (55 km), Çıtak (50 km), Kömürcü (45 km), Yeğenoba (45 km), Kulaksızlar (40 km) dir. İlk bakışta 55 km uzak gibi gelebilir ancak ilçenin sahip olduğu topografik yapı göz önünde bulundurulduğunda 50-55 km'lik bir yol en fazla 1 saat sürmektedir. Mahallelerin il merkezine olan uzaklıkları 37-107 km arasında değişmektedir. Arabacıbozköy 37 km ile il merkezine en yakın mahalle iken, Hanpaşa 107 km ile il merkezine en uzak mahalle konumunda yer almaktadır (Tablo 2).

Akhisar ilçesindeki 95 kırsal mahallenin 2015 yılı toplam nüfusları 31039 kişidir. Köylerin ortalama nüfus büyüklüğü 361 kişidir. İlçede nüfusun en az olduğu köyler; Kadıdağı (40 kişi), Sırtköy (51 kişi), Kızlaralanı (52 kişi), Taşçılar (57 kişi) dir. En kalabalık köyleri ise Şehitler (1393 kişi), Çamönü (1376 kişi), Arabacıbozköy (1049 kişi), Gökçeahmet (1016 kişi), Hanpaşa (980 kişi), Dereköy (950 kişi) oluşturmaktadır (Tablo 2). Akhisar ilçesi ülkemizde nüfusuna oranla en çok göç alan ilçeler arasında olup, 2000 yılında 81510 kişi olan nüfusu, 2015 yılına gelindiğinde % 50 oranında artarak 164557 kişiye yükselmiştir. Bu değerlerde Akhisar ilçesinin sahip olduğu fiziki ve beşeri coğrafya faktörlerinin oldukça büyük etkisi bulunmaktadır.

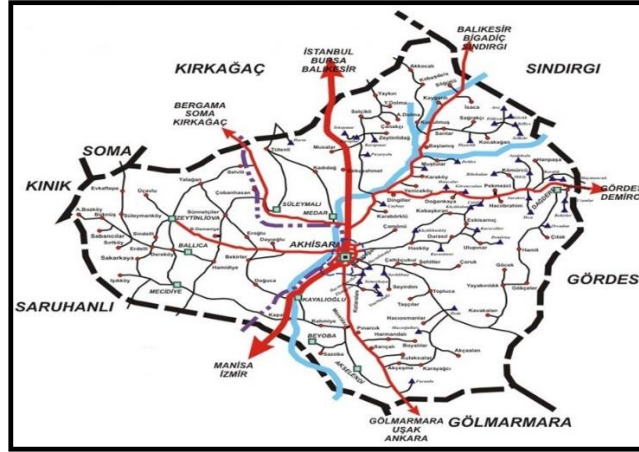
Büyükşehir belediye sınırları içerisinde kalan köy yerleşmeleri idari bakımdan mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Burada yerleşme yine köy yerleşmesidir, ancak idari bakımdan mahalle statüsüne dönüştürülünce köy sınırları kaldırılmış böylece köy idari alanları kaybolmuş, köyün ortak arazileri olan çayır mera alanları bir bakıma köy arazileri olmaktan çıkmıştır. Bunun sonucunda köylüler köy arazilerini eskisi gibi sahiplenememektedirler. Başka sözle ifade edecek olursak, bir köyün merasına başka köylülerin de gelip merayı kullandıkları, eskiden bir köye ait olan meralar çevre köylerinde ortak merası haline getirilmiş olup, bu durum köylüler tarafından pek de hoş karşılanmamaktadır. Karıştırılan bir başka konu ise; köylüler hangi hizmeti büyükşehir belediyesinden hangi hizmeti de kaymakamlıktan alacaklarını tam olarak bilmediklerinden, köy ihtiyar heyetinin aldığı her kararı doğrudan kaymakamlığa götürmektedirler (Koday, 2009: 76-77, Özçağlar, 2009: 3-13).

B. Kentsel İdari Alan

Kent, günümüz Türkiye'sinde yaygın olarak şehir karşılığı kullanılan ve şehirle eş anlamlıymış gibi algılanan bir sözcük olmakla birlikte genel anlamda kasabaları da kapsamaktadır. Belediye teşkilatına sahip olan ilçe merkezi, il merkezi durumundaki kentsel yerleşmelerle, ilçe ve il merkezliği görevi olmayan belediye örgütlü kentsel yerleşmelerin (beldelerin) içerisinde yer aldıkları idari alanlara "kentsel idari alan" denilmektedir (Özçağlar, 2005:9-10).

Akhisar ilçesinde kentsel idari alan kapsamında 1 ilçe merkezi bulunmaktadır. Kentsel idari alan oluşturulmasındaki amaç, belediye hizmetlerinin götürülmesi ve buralarda imarlı yapılaşmayı sağlamaktır. Çünkü ülkemizde kentsel idari alanlar dışındaki yerleşmelerde yapılaşmaya gerekli özen gösterilmemektedir (Koday, 2009: 242). Akhisar ilçesindeki kentsel idari alanları Akhisar ilçe merkezi, Akselendi, Ballıca, Beyoba, Dağdere, Kayalıoğlu, Mecidiye, Medar, Süleymanlı, Zeytinliova oluşturmaktadır. Akhisar ilçe merkezi İzmir-İstanbul karayolu üzerinde kurulmuş bir yerleşmedir. 1877 yılında kurulan Akhisar ilçesinin 2015 yılı toplam nüfusu 164557 kişidir. Bu değer ülkemizdeki birçok il ve ilçeden oldukça yüksektir. Bu durum Akhisar ilçesinin kurulduğu yıldan itibaren sürekli gelişme gösterdiğini ortaya koymaktadır. Genel olarak ülkemizde il ya da ilçe statüsü verilen yerleşmeler, kurulan kamu kurum kuruluşları ile özel kuruluşlarının etkisiyle hızlı bir gelişme süreci içerisine girmektedir. Akhisar'da da ilçe olduktan sonra benzer durumları yaşanmıştır. İlçe genelinde tarıma elverişli toprakların bulunması, ilçenin göç almasında büyük pay sahibidir. Bunun sonucunda hem köyler hem de ilçe merkezine olan göçlerle yerleşmelerde nüfus artışları meydana gelmiştir. Bütün bunlar Akhisar'ın gelişmesine olumlu yönde katkı yapmıştır (Koday & Erhan, 2010: 9-10).

Akhisar ilçesinde kentsel idari alanın tamamı aynı zamanda büyükşehir hizmet alanı içerisindedir. Burada Akhisar ilçe merkeziyle birlikte 96 mahalle yer almaktadır. Bu mahallelerden 86 tanesi köy yerleşmesi olup, 6360 sayılı kanunla mahalle statüsüne dönüştürülmüşlerdir. Belediye sınırları içerisinde kalan yerleşmelere belediye hizmeti verilmekte olup buralar kentsel idari alan olarak kabul edilmektedir. Bu sınırlar içerisindeki köyler yine köy yerleşmeleridir, ancak idari bakımdan mahalle statüsüne dönüştürülmüştür ve buralarda yapılacak bir imar durumunda belediyeden ruhsat alınması gerekmektedir (Koday, 2009: 79).

Harita 1. Akhisar İlçesi Köy İdari Alanları İle Kentsel İdari Alanlar (Akhisar Tapu ve Kadastro Müdürlüğü).

Manisa ili Büyükşehir ilan edildikten sonra il arazisinin tamamı kentsel idari alan içerisinde kalmıştır. Ancak önceden nüfusu 1 milyonun altında olan büyükşehir olan illerde kentsel idari alan sınırı valilik binasından itibaren 20 km. kadar olan sınırı kapsamaktaydı. Doğal olarak bu sınırlar içerisindeki tarlalar köylüler tarafından birer arsa olarak görülmektedir ve büyük bir değer kazanmıştır. Ancak aynı tarlaların bir kısmında yapılacak bir imarda belediyeden izin almak gerekirken, tarlanın diğer tarafında gerekmemesi köylülerin tepkisini çekmektedir. Diğer taraftan büyükşehir sınırları içerisindeki bu yerleşmelere belediye hizmetlerinin götürülmesi gerekmektedir. Ancak bu hizmetler yeteri kadar götürmediği takdirde bu yerleşmelerde oturanlar, ihtiyaç duydukları ve belediyenin yapması gereken bir hizmeti önceden olduğu gibi doğrudan kaymakamlıktan talep etmektedirler (Koday, 2009: 79, Özçağlar, 2004: 94-101).

III.Sonuç

İdari bakımdan incelemeye çalıştığımız Akhisar Büyükşehir ilçesi sınırları içerisinde ilçe merkezi, 95 kırsal mahalle bulunmaktadır. İlçe merkezine en yakın kırsal mahalle Yenidoğan (3 km) iken en uzak kırsal mahalle ise Hanpaşa (107 km) dir. Akhisar ilçesi kurulduğu yıldan itibaren sürekli sayılabilecek bir gelişme periyodu içerisinde olmuştur. İlçenin sahip olduğu fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri, gelişme potansiyelini arttırmış ve ilçeye olan göç akışını hızlandırmıştır. İlçe merkezinden geçen İzmir-İstanbul karayolu da ilçenin gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Ülkemizin idari bölünüşü incelendiğinde; idari bölümlene yapılırken coğrafi birliğe özen gösterilmediği, bunun neticesinde de idari birimlerin genellikle idari bağımlılıktan ileriye gidemediği görülecektir. Yapılan bu hataların düzeltilmesinin ülkemiz açısından çok büyük önem arz ettiğini ve bundan sonraki dönemlerde yapılacak olan idari taksimatlarda coğrafyacılar tarafından yararlanılması ya da en azından görüş alınmasını gerektiğini düşünmekteyiz.

Kaynakça

- Arınç, K. (2011). Türkiye'nin Kıyı Bölgeleri (Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle), Biyosfer Araştırmaları Merkezi, Erzurum: Coğrafya Araştırmaları Serisi No: 102, Eser Ofset Matbaacılık
- Arınç, K.(2014). Ege ve Marmara Bölgeleri (Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle), Biyosfer Araştırmaları Merkezi, Coğrafya Araştırmaları Serisi No: 102, Eser Ofset Matbaacılık.
- Temuçin, E. (1991). Manisa ve Akhisar Ovalarında İklim ve Ortam İlişkileri; Uygulamalı Bir Coğrafya Araştırması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Hoşgören, Y., (1983), Akhisar Havzası Jeolojik ve Jeomorfolojik Etüt, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3088, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Karakuyu, M., Sarıusta, F., Yalçın, S., (2012), Kentleşme Sürecinde Akhisar, Eser Ofset Matbaacılık, Akhisar.

- Koday, S. (2000). Murgul Çayı Havzasının Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Yay. No:912, Fen Edebiyat Fakültesi Yay. No:98, Araştırma Serisi No:69, Erzurum.
- Koday, Z. (1999). "Çoruh Vadisinde Zeytin Alanları", Türk Coğrafya Dergisi, S:34, İstanbul.
- Koday, Z. Erhan, K., (2008). "Erzurum İlinin İdari Coğrafya Analizi". Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(41), Erzurum.
- Koday, Z. (2009). "İdari Coğrafya Özellikleri Bakımından Aziziye Metropol İlçesi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:13, Erzurum.
- Özçağlar, A. (2005). "Türkiye’de Mülki İdari Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi", Coğrafi Bilimler Dergisi,3(1), 1-25.
- Özçağlar, A. (2015). "Yönetmelik Coğrafya", Nika Yayınevi, Ankara 2015.
- Özçağlar, A. (2004), "Coğrafi Bilimlerin Kentsel Ekonomi, Kentsel Yönetim, Bölgesel İktisat ve Bölge Planlama Yönünden Analizi". *Kentsel Ekonomi Araştırmalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, II, 94-101, Ankara: DPT Müsteşarlığı Pamukkale Üniversitesi Ortak Yayını,
- Özçağlar, A. (2009), "Arazi Varlığının Tespitinde Alansal Sınırlandırmanın ve Bölge Sistematiğinin Önemi". *V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 16-17 Ekim 2009, Bildiriler Kitabı, 3-13, Ankara.
- Akhisar Kaymakamlığı, <http://www.akhisar.gov.tr/> (14.02.2017)
- Manisa İl Tarım Müdürlüğü, <http://manisa.tarim.gov.tr/> (14.02.2017)